

Дгамапада

Зьмест

<i>Разьдзел першы</i> Парныя вершы	6
<i>Разьдзел другі</i> Добрасумленнасьць	13
<i>Разьдзел трэці</i> Мысьль	17
<i>Разьдзел чацьвёрты</i> Квет	20
<i>Разьдзел пяты</i> Дурань	25
<i>Разьдзел шосты</i> Мудрэц	30
<i>Разьдзел сёмы</i> Аргат	35
<i>Разьдзел восьмы</i> Тысяча	39

<i>Разьдзел дзвяты</i>	44
Зло	
<i>Разьдзел дзясяты</i>	48
Кáра	
<i>Разьдзел адзінаццаты</i>	53
Старасьць	
<i>Разьдзел дванаццаты</i>	57
Сам	
<i>Разьдзел трынаццаты</i>	60
Сьвет	
<i>Разьдзел чатырнаццаты</i>	64
Буда	
<i>Разьдзел пятнаццаты</i>	70
Шчасьце	
<i>Разьдзел шаснаццаты</i>	74
Прывязанасьць	
<i>Разьдзел сямнаццаты</i>	78
Гнеў	

<i>Разьдзел васьмнаццаты</i> Загана	82
<i>Разьдзел дзевятнаццаты</i> Праведны	88
<i>Разьдзел дваццаты</i> Сьцяжына	93
<i>Разьдзел дваццаць першы</i> Разнастайныя вершы	98
<i>Разьдзел дваццаць другі</i> Пекла	103
<i>Разьдзел дваццаць трэці</i> Слон	107
<i>Разьдзел дваццаць чацьвёрты</i> Прагнасьць	112
<i>Разьдзел дваццаць пяты</i> Манах	120
<i>Разьдзел дваццаць шосты</i> Брагман	127

Разьдзел першы

Парныя вершы

1 Мысьль ідзе раней за зьявы,
мысьль кіруе, мысьль стварае.
Мысьль калі заганы брудзяць,
то за словамі і дзеяй
горыч цягнецца, нібыта
колы за жывёлай сьледам.

2 Мысьль ідзе раней за зьявы,
мысьль кіруе, мысьль стварае.
Мысьль калі чысьцютка зьзяе,
то за словамі і дзеяй
слодыч цягнецца, падобна
ценю — стала, неадрыўна.

- 3 «На мяне напаў ён, зьбіў ён,
перамог мяне і выкраў» —
хто ўвязаўся гэтак думаць,
гневу ўтаймаваць ня зможа.
- 4 «На мяне напаў ён, зьбіў ён,
перамог мяне і выкраў» —
хто ня ўвязваўся так думаць,
гневу знойдзе ўтаймаваньне.
- 5 Гнеў гняўлівасьцю ніколі
ў гэтым сьвеце не ўтаймуеш —
негнаўлівасьцю выключна.
Гэта дгамай¹ ёсьць адвечнай.
- 6 Іншы з нас не разумее,
што нам стрымлівацца варта.

1 Тут: праўдай.

Той, хто гэта разумее,
утаймуе ўсе ўзрушэньні.

- 7 Тых, хто дагаджае зроку
й целу, жарсьцям патакае,
хто ў ядзе непамяркоўны,
хто нядбайны, слабавольны —
тых перамагае Мара¹,
як вятро — слабое дрэва.
- 8 Хто не дагаджае зроку
й целу, стрымлівае жарсьці,
хто ў ядзеньні памяркоўны,
дбайнасьць мае, цьвёрды воляй —
тых не пераможа Мара,
як вятро — вяршыню з камяня.

1 Увасабленьне зла, «Злыдзень», д'ябал, спакусьнік.

- 9 Хто, нячысты ў думках, чыстай
жоўтай кáсай¹ агарнуўся,
сам бяз стрыманасьці, праўды —
кáсы гэтакі ня варты.
- 10 Хто нячыстых дум пазбыўся,
у даброці ўмацаваўся,
мае стрыманасьць і праўду —
той канечне кáсы варты.
- 11 Хто нязначнасьць лічыць значнай,
а істотнасьць неістотнай —
сутнасьці не ўсьведамляе,
кепскія гадуе думкі.
- 12 Той, хто значнасьць лічыць значнай,
неістотнасьць — неістотнай,

1 Вопратка манаха.

сутнасьць той усведамляе,
слушныя гадуе думкі.

- 13 Як у дом зь дзіравым дахам
дождж няспынна працякае,
так у дух недасканалы
пранікае жарсьць няспынна.
- 14 Як у дом з надзейным дахам
дождж зусім не працякае,
так у дух спрактыкаваны
жарсьць ня здольная пранікнуць.
- 15 Жыве — жаліцца, дажыў — жаліцца,
ліхадзей ва ўсіх сьветах жаліцца.
Не нажаліцца ён, бачачы
брудны плён кáмы¹ ўласнае.

1 Кáма (палі) — карма (санскрыт).

- 16 Жыве — цешыцца, дажыў — цешыцца,
дабрадзей ва ўсіх сьветах цешыцца.
Не нацешыцца ён, бачачы
чысты плён кáмы ўласнае.
- 17 Тут пакутуе, там пакутуе,
ліхадзей тут і там пакутуе.
«Ліха я рабіў», так пакутуе,
«А памёр — патрапіў у горшае».
- 18 Тут радуецца, там радуецца,
дабрадзей тут і там радуецца.
«Я дабро рабіў», так ён радуецца,
«А памёр — патрапіў у лепшае».
- 19 Колькі б хто самгітаў¹ ні чытаў,
як па іх ня жыў — то марны чалавек.

1 Будысцкіх тэкстаў, сутраў.

Бы пастух, што ўлік вядзе валам чужым,
да манаства не належыць ён.

- 20 Хай самгітаў мала ён чытаў —
Дгамаю праўдзіваю жыве¹,
жарсьць, і гнеў, і тлум адкінуў прэч,
поўны ведаў, выслабаніў дух
з вабаў сьвету гэтага й таго —
да манаства прыналежны ён.

1 Дгама (зь вялікай літары) – Будава вучэньне.
Адсюль «Дгамапада» – Стопы (вершы) Будавага
вучэньня.

Разьдзел другі

Добрасумленнасьць

- 21 Хто добрасумленны — вечны,
несумленны — уміручы.
Хто зважае — несьмяротны,
не зважае — той як мёртвы.
- 22 Зразумеўшы гэта цалкам,
чалавек сумленны, мудры
цешыцца з добрасумленьня
ў краі ўсіх Высакародных.
- 23 Хто няўхільна практыкуе
дг'яну¹ з высылкам трывалым —

1 Дг'яна – засяроджанасьць, «мэдытацыя»; адсюль кіт. «чань» і яп. «дзэн».

дакранецца да Нібаны¹,
міру вышняга бяз гнёту.

24 У руплівага, у сьвядомага,
у абачлівага, дабрадзейнага,
ва ўсім стрыманага, праўдзе вернага,
у сумленнага — імя добрае.

25 Хай з абачлівасьці пільнай,
самастрыманасьці, меры
востраў свой утвoryць мудры:
плынь яму ня страшнай будзе.

26 Несумленнасьці ахвяры —
неразумныя вар'яты.
А мудрэц — добрасумленнасьць
як найбольшы скарб пільнуе.

1 Нібана (палі) — Нірвана (санскрыт).

- 27 Ні адданных асалодам,
ні нядбайных не шануйце.
Дбайны ў самазаглыбленьні
шчасьця велькага дасягне.
- 28 Калі дбайнасьцю нядбайнасьць
праганяе мудры знаўца,
шчасна з мудрасьці цьвярдыні
на няшчасных пазірае —
бы з гары на тых, хто ўнізе,
ён глядзіць на неразумных.
- 29 Хто сярод нядбайных дбае,
хто між тых, што сьпяць, чуйнуе, —
бы магутны конь — слабога,
абганяе той нямудрых.
- 30 Праз добрасумленнасць Індра
стаўся першым між багамі.

Вечна дбайнасьць у пашане,
а нядбайнасьць — вечна ў ганьбе.

31 Хто манах добрасумленны,
несумленнасьці баіцца —
путы велькія й малыя¹,
быццам полымем, зьнішчае.

32 Хто манах добрасумленны,
несумленнасьці баіцца —
адступіць назад ня можа
ў самай блізкасьці Нібаны.

1 Вялікія путы: вера ў асобу; сумнеў (паняверка); адданасьць рытуалам і правілам; пачуцьцёвая пажада; злая воля (зламыснасьць). Малыя путы: пажада да матэрыяльнага; пажада да нематэрыяльнага; фанабэрыя; няўрымсьлівасьць; невуцтва (няведаньне).

Разьдзел трэці

Мысль

- 33 Дух — упарты, мітусьлівы,
ненадзейны і свавольны, —
спрытна выпрастае мудры,
як стралу — выробнік стрэлаў.
- 34 Рыбу выцягнеш на бераг —
месца не знаходзіць, б'ецца...
Вось і мысль так мітусіцца,
каб унікнуць з царства Сьмерці.
- 35 Не суняць яе, бо надта
ўсё прыемнасьцяў шукае.
Утаймуй яе — як знойдзеш!
Стрыманасьць прыносіць шчасьце.

- 36 Ледзьве бачны, ледзь заўважны,
да прыемнасьцяў прыхільны
розум — сьцеражы ты, мудры.
Пільнаваны розум — шчасьце.
- 37 Заблукалы, безьцялесны,
у пячоры ўсаматнелы
дух свой здолееш заклзаць —
з путаў вызвалісься Мары.
- 38 Хто ня мае пэўнай мысьлі,
веданьня праўдзівай Дгамы,
яснай веры — дасканалай
мудрасьці не дасягае.
- 39 Не зьбянтэжаны, пазбыты
ўсякай прагі, што адрывуў
поймы добрага і злога,
пільны дух — ня мае страху.

- 40 Цела як крохі гарлач усвядоміўшы,
мысль збудаваўшы магутную
крэпасцю,
Злыдня бі мудрасцю. Адваяванае
абараняючы, будзь непрывязаны.
- 41 Цела гэтае, авохці,
на зямлі ляжацьме хутка
ў непрытомнасці — нікому
не патрэбнае палена.
- 42 Ворага катуе вораг,
ненавісьнік — ненавісных:
мысляю некiраванай
мы сябе катуем горай.
- 43 Ні бацькі для нас ня зробяць
ані сваякі такога,
што зрабіць для нас патрапіць
мысль пад нашым кіраваньнем.

Разьдзел чацьвёрты

Квет

- 44 Хто наскрозь дасьледуе сьвет гэты,
Сьмерці-Ямы сьвет зь яго багамі?
Хто значэньне вершаў Дгамы ўхопіць
спрытна, як умелы зборшчык кветак?
- 45 Вучаны дасьледуе сьвет гэты,
Сьмерці-Ямы сьвет зь яго багамі,
і значэньне вершаў Дгамы ўхопіць
спрытна, як умелы зборшчык кветак.
- 46 Зразумеўшы пеннасьць цела гэтага,
зразумеўшы, што яно — як мроіва,
стрэлы Мары ўквечанья знішчыўшы,
невідочным ты для Злыдня зробісься.

- 47 Хто збірае кветкі асалодаў
з мысьляю залежнаю, такога
быццам вёску, што заснула,
змые прэч паводка сьмерці.
- 48 Хто збірае кветкі асалодаў
з мысьляю залежнаю, такога,
поўнага незадаволу,
Завяршальнік¹ мае ў моцы.
- 49 Як пчала, што не зьнішчае
колеру ні паху кветкі,
сок зьбярэ і адлятае —
так мудрэц ідзе па вёсцы.
- 50 Не глядзі на зло чужое,
хто што ўчыніць, што ня ўчыніць —

1 Сьмерць

на сваё глядзі выключна,
што ўчыніў і не ўчыніў ты.

- 51 Быццам колерам яскравы
квет бяз водару — такою ж
ёсьць і ладная прамова
без пладоў сваіх, учынкаў.
- 52 Быццам колерам яскравы
і духмяны квет — такою ж
ёсьць і ладная прамова,
што прынесла плод учынкаў.
- 53 Колькі можна з гурбы красак
сплесьці вязак каляровых,
гэтак шмат дабра хай чыніць
той, хто роджаны сьмяротным.

54 Толькі зь ветрам пашыраецца
духмянасьць
валяр'яну, ці язьміну, ці сандалу.
Слава ж мудрага вандруе й супраць
ветру —
чалавек сапраўдны пахне
ўсьцяж навокал.

55 Валяр'яну пах, сандалу,
лотасу або язьміну —
шмат ёсьць водару крыніцаў,
зь іх мараль ёсьць найвышэйшай.

56 Невыразны, кволы водар
маюць валяр'ян з сандалам!
Пах маральнасьці лунае
найвышэй паміж багамі.

- 57 Хто ў сабе маральнасьць мае,
хто жыве добрасумленна,
ведзены вучэньнем слухным —
Мара шлях таго ня бачыць.
- 58 Як з адкідаў, з гурбы сьмецьця,
што ляжыць каля дарогі,
можа лотас нарадзіцца
з чыстым водарам прыемным,
- 59 так паміж людскіх адкідаў,
між сьляпых прасталюдзінаў
раптам мудрасьцю зазьзяе
той, хто голас Буды слухаў¹.

1 Так званы «правака», «слухач голасу» — тытул гістарычных Будавых вучняў

Разьдзел пяты

Дурань

60 Як ня сьпіш, то ноч даўгая,
ёджана¹ — як ледзьве крочыш.
Дурню — доўгая самсара²,
бо ня знае праўды Дгамы.

61 Спадарожніка ня маеш,
што табе прынамсі роўны?
Лепш адзін тады вандруй ты,
чым у таварыстве дурня.

62 «Я сыноў, багацьце маю»,
будзе дурань пераймацца.

1 Адзінка адлегласьці, 10-11 кілямэтраў

2 Самсара — кола зямных перараджэньняў
(уцелаўленьняў)

Ты нат «я» свайго ня маеш —
скуль сыны? І скуль багацьце?

63 Дурань помніць, што ён дурань —
значыць, ён амаль што мудры.
Дурань лічыць сябе мудрым —
дурнем правільна завецца.

64 Хоць усё жыцьцё хай дурань
будзе мудраму сядзелкай —
Дгамы ён спазнае столькі ж,
колькі лыжка — смаку супу.

65 На імгненьне хай разумны
каля мудрага прысядзе —
Дгаму ён спазнае тут жа,
бы язык, што суп смакуе.

- 66 Дурні, глупствы робячы —
самі сабе ворагі,
бо благую твораць ка́му,
што ёсьць плёнам іх учынкаў.
- 67 Той учынак ёсьць нядобрым,
пра які пасья шкадуеш
і аплакваеш якога
непазьбежныя наступствы.
- 68 Той учынак добры, слушны,
пра які не пашкадуеш
і прыемныя ў якога
непазьбежныя наступствы.
- 69 Зло за мёд прымае дурань,
калі толькі сьпее тое,
а як толькі зло сасьпее —
у пакутах дурань тоне.

- 70 Месяц хай у месяц дурань
кушай¹ стравы заядае —
прасьвятлёнага ня варты
ён шаснаццатае часткі.
- 71 Плён блaгі памалу сьпее,
малако памалу кісьне —
дурня кама прыпякае,
бы агонь, што тлее ў прыску.
- 72 Надта велькае карысьці
веды дурню не прыносяць:
і адхістваецца ўдача,
і расколваецца голаў.
- 73 Той пашаны патрабуе
і павагі ад манахаў,

1 Куша — *Desmostachya bipinnata* — сьвяшчэнная расьліна.

прывілеяў між дамамі
і ад розных родаў вучты.

74 «Толькі мне за ўсё хай дзячаць
людзі сьвецкія й манахі,
ад мяне адно залежаць
ува ўсякіх абавязках», —
гэтак думае афэлак,
поўны прагнасьці і пыхі.

75 Так нічога не здабудзеш
і Нібаны не дасягнеш —
гэта добра ўразумеўшы,
бхікху¹, паслядоўнік Буды,
хай ня цешыцца з пашаны
й дасканаліцца ў самоце.

1 Манах.

Разьдзел шосты

Мудрэц

- 76 Анібы празорца скарбы,
мудры хібы выкрывае,
асуджае ўсе заганы —
з гэткаім мудрацом гуртуйся,
бо ў ягоным таварыстве
лепей будзе, а ня горай.
- 77 Хай ён раіць, павучае,
словам стрымлівае кепскіх.
Дарагі ён тым, хто шчыры;
для фальшывых — непрыемны.
- 78 Не сябруй зь людзьмі благімі
і са злыднямі ня знайся,

знайся з добрымі сябрамі,
са шляхотнымі натурай.

- 79 Шчасны той, хто любіць Дгаму,
зьзяе мысьляю чысьцюткай.
Дгама, зьвешчаная Ўзьнёслым¹,
мудраца заўсёды цешыць.
- 80 Як вадой кіруе арашальнік,
як стралу выроўнівае збройнік,
як цясьляр выпроствае драўніну,
так сабою сам кіруе мудры.
- 81 Так, як камень маналітны
вецер нават не зварушыць —
ані ўхвала, ані закід
мудраца не агаломшаць.

1 Будам.

- 82 Як ставок празрысты, чысты,
з глыбінёй некаламутнай —
так ад Будавае Дгамы
прасьвятляецца вучоны.
- 83 Шчырыя ад усяго адмовяцца,
не балбочуць, асалодаў прагнучы.
Радасьцю расчуленасьць ці горыччу
мудрацы нікому не паказваюць.
- 84 Для дабра ані чужога, ні ўласнага
не жадай нашчадка, багацьця, вотчыны,
не жадай дабрабыту несправядлівага —
будзеш слухным, мудрым,
правоў шанавальнікам.
- 85 Невялікі лік сьмяротных
на другі трапляе бераг¹ —

1 На «іншы бок быцьця», дасягае вызваленьня з самсары.

пераважная іх большасць
толькі топчацца на гэтым.

- 86 Хто паводзіцца паводле
слушна выкладзенай Дгамы —
перакročыць царства сьмерці,
што ня кожнаму пад сілу.
- 87 Мысьлі збаўлены нядобрай,
хай мудрэц да добрай мкнецца,
з дому выйшаўшы ў бяздом'е¹,
у самоце без спакусаў.
- 88 Там хай адшукае радасьць,
ад прыемнасьцяў далёка,
і ачысьціцца суцэльна
ад заганаў мысьлі, клешаў².

1 У аскетычнае, манаскае жыцьцё.

2 Кіlesa (палі) — перашкоды, забруджаньні мысьлі.

89 Той, хто дасягнуў самбодгі¹,
мысль сваю разввіў належна,
ад прывязанасьцяў чысты,
непрывязанасьцю шчасны,
без заганаў, выкшталцоны —
той у гэтым сьвеце вольны.

1 Найвышэйшага прабуджэньня, прасьвятленьня

Разьдзел сёмы

Аргат

- 90 Хто шлях скончыў, хто бяз смутку,
хто ўва ўсім аслабаніўся,
ад усіх пазбыўся путаў —
той ня ведае пакуты.
- 91 Хто ўсьвядоміў¹ — той сыходзіць,
не спакусіцца прытулкам²:
быццам сажалку той лебедзь,
пакідае ўсе прыстанкі.
- 92 Хто майна не назапашваў,
меру ў ежы разумее,

1 Дасягнуў прасьвятленьня.

2 Тут — сьвецкім жыцьцём.

хто ў пустым і без прыкметаў
сьвеце вольнасьці існуе —
гэткіх, як у небе — птушак,
цяжка вызначыць кірунак.

- 93 Хто свае заганьы зьнішчыў,
хто ня квапіцца на ежу,
хто ў пустым і без прыкметаў
сьвеце вольнасьці існуе —
гэткіх, як у небе птушак,
цяжка вызначыць кірунак.

- 94 Тым, чые пачуцьці ўтаймаваньы,
быццам коні, стрыманыя фурманам;
хто заган пазбыўся й фанабэрыі —
нават і багі зайздросьцяць гэтакім.

95 Хто, нібы Зямля, неразбуральны;
пэўны, быццам Індраў слуп¹; цнатлівы;
быццам тое возера, празрысты, —
нараджацца больш ужо ня будзе.

96 У яго спакойны розум,
мір у словах, мір у дзях —
мірам, веданьнем сапраўдным
дасягнуў ён вызвалення.

97 Кáмы збаўлены, відушчы,
ўніклы з кола нараджэньняў
незваротна, без жаданьяў —
чалавек праўдзіва ўзьнёслы.

1 Гл. Сам'юта Нікая, 56.39 — вядзецца пра жалезны слуп з трывалым падмуркам, такі слуп ня можа пахіснуць вецер.

- 98 Хай у вёсцы, хай у лесе,
у лагчыне, на пагорку —
дзе б ні пасяліўся Варты¹,
там — чароўная мясьціна.
- 99 Шчасныя лясы, бо шчасыця
не шукаюць там натоўпы.
Хто бяз жарсьцяў — будзе шчасны
там, дзе асалод ня прагнуць.

1 Аргат.

Разьдзел восьмы Тысяча

- 100 За тысячаслоўны вырак,
сэнсу важнага пазбыты,
лепшы мудры сказ адзіны,
што дае супакаеньне.
- 101 За тысячаслоўе гатхі¹,
сэнсу важнага пазбытай,
лепшы мудры верш адзіны,
што дае супакаеньне.
- 102 За сто строфаў доўгай гатхі,
сэнсу важнага пазбытай,
лепшы Дгамы верш адзіны,
што дае супакаеньне.

1 Гатха — песня, сьпеў, паэма.

- 103 Той — над тысячамі тысяч
атрымае перамогу,
той — выключна над сабою:
вось сапраўдны пераможца!
- 104 Перамога над сабою
лепшая, чым над кім іншым.
Будзь сабою ўтаймаваны,
стрыманы ўва ўсіх праявах —
- 105 ані бог, ані гандарва¹,
ані Мара з богам Брагмам
перамогу над сабою
у паразу ўжо ня зьменяць.
- 106 Той — штомесяц ахвяруе
тысячы ці сотні тысяч;

1 «Нябесны музыка», накшталт анёла.

той — разьвітае асобе
пакланіўся на імгненьне:
гэта — большая заслуга
за сто год ахвяраваньняў.

107 Той — у лесе ахвяруе
сто гадоў агню сумленна;
той — разьвітае асобе
пакланіўся на імгненьне:
гэта — большая заслуга
за сто год ахвяраваньняў.

108 Якую б хто ахвяру ў гэтым сьвеце
ўвесь год штодня сумленна ні прыносіў —
усё гэта ня вартае і чвэрці
пашаны, справядліваму адданай.

109 Хто шануе справядлівых,
сталых духам — той чатыры

мае цноты: век працяглы,
шчасьце, хараство і сілу.

110 Хто б хацеў пражыць стагодзьдзе
без даброці, без самадгі¹? —
Лепей дзень пражыць адзіны
ў засяроджанасьці, з ласкай.

111 Хто б хацеў пражыць стагодзьдзе
без даброці, без самадгі? —
Лепей дзень пражыць адзіны
ў засяроджанасьці мудрай.

112 Хто б хацеў пражыць стагодзьдзе
маладзейным, слабавольным? —
Лепей дзень пражыць адзіны
ў дзейнасьці і поўнай сіле.

1 Засяроджанасьць, унутраная непахіснасьць.

- 113 Кто б хацеў пражыць стагодзьдзе
і ня бачыць сэнсу рэчаў?
Лепей дзень пражыць адзіны,
рэчаў сэнс уразумеўшы.
- 114 Кто б хацеў пражыць стагодзьдзе
й неўміручасьці ня бачыць? —
Лепей дзень пражыць адзіны
ды пабачыць неўміручасьць.
- 115 Кто б хацеў пражыць стагодзьдзе,
не спазнаўшы вышняй Дгамы? —
Лепей дзень пражыць адзіны,
Дгаму вышнюю спазнаўшы.

Разьдзел дзявяты

Зло

- 116 Добрае рабіць сьпяшайся,
злое не пускай у думкі.
Хто павольны ў добрых справах,
дух таго да злога ласы.
- 117 Калі нехта злое ўчыніць,
хай паўторна так ня робіць.
Злом ня варта спакушацца.
Назапашваць зло — пакута.
- 118 Калі добрае хто ўчыніць,
зноў і зноў хай гэтак робіць.
Добрым варта спакушацца.
Памнажаць дабро — прыемна.

119 Зло як добрае, ня злое,
напачатку бачыць злыдзень.
Толькі як сасьпее тое,
сутнасьць зла ён зразумее.

120 Нават у дабры благое
напачатку бачыць добры.
Толькі як сасьпее тое,
сэнс дабра ён зразумее.

121 Злое не недаацэньвай:
«Ува мне яго ня знойдзеш!»
Дажжавыя кроплі часам
і гарлач напоўніць могуць.
Так і дурань паступова
зло па кропельцы зьбірае.

122 Цноту не недаацэньвай:
«Ува мне яе ня знойдзеш!»

Дажджавыя кроплі часам
і гарлач напоўніць могуць.
Так і мудры паступова
цноту пакрысе зьбірае.

123 Караван малы са скарбам
сьцежак злыдняў пазьбягае,
а хто хоча жыць — атруты;
так злых дзеяў пазьбягай ты.

124 Непараненай далоньню
льга набраць атруту й несьці.
Хто бяз раны — у бясьпецы.
Зла няма, як зла ня робіш.

125 Хто асобу неразбэшчаную бэсьціць,
хто даверлівага, чыстага пакрыўдзіць —
зло вяртаецца такому дурню, быццам
жменя пылу, што шпурнулі
супраць ветру.

- 126 Нарадзіўшыся з улонья,
злыдні ў пекла патрапляюць,
справядлівыя — ў нябёсы,
чыстыя — ў Парынібану¹.
- 127 Ні ў нябёсах, ні сярод акіяну,
ні ў глыбокай горнай пячоры —
анідзе няма ў сьвеце месца,
дзе благая кама ня знойдзе.
- 128 Ні ў нябёсах, ні сярод акіяну,
ні ў глыбокай горнай пячоры —
анідзе няма ў сьвеце месца,
дзе нас сьмерць не падпарадкуе.

1 Поўнае, канчатковае вызваленне, згасаньне.

Разьдзел дзясяты

Кáра

- 129 Кара ўсіх трымцець змушае,
сьмерці кожны з нас баіцца.
Па сабе мяркуй: забойства
не чыні й не падбухторвай.
- 130 Кара ўсіх трымцець змушае,
кожны за жыцьцё баіцца.
Па сабе мяркуй: забойства
не чыні й не падбухторвай.
- 131 Раз бяспраўна боль прыносіш
шчасьця прагнае істоце,
бо сабе добра жадаеш —
не чакай па сьмерці шчасьця.

- 132 Той, хто болю не прыносіць
шчасьця прагнае істоце
дзеля выгадаў уласных —
будзе мець па сьмерці шчасьце.
- 133 Не кажы брыдоты ўсякай,
бо адказу прычакаеш —
гнеў у мове толькі шкодзіць,
за яго бывае кара.
- 134 Калі ўвесь ты не трымціш, як
гонг той бронзавы разьбіты,
значыць, ты дапяў Нібаны:
гнеў цябе не закранае.
- 135 Як дубцом кароў ганяюць
пасьвіцца ў адзіным статку,
гэтак сьмерць і старасьць жыцьці
накіроўваюць істотаў.

- 136 Дурань, калі робіць кепствы,
кепстваў сам не ўсьведамляе.
Дзеі ўласныя дурныя,
як агонь, яго катуюць.
- 137 Хто бяскрыўднага пакрыўдзіць,
неразбэшчанага збэсьціць,
у адным зь дзясятку станаў
неўзабаве апынецца:
- 138 боль яго цяжкі, рабунак,
ці цялеснае калецтва,
ці сур'ёзная хвароба,
ці вар'яцтва напаткае,
- 139 ці нападкі ад уладаў,
ці ліхія нагаворы,
ці кагосьці з блізкіх страта,
ці маёмасьці зьнішчэньне,

- 140 Ці яшчэ дамы такога
ясным полымем успыхнуць —
а па сьмерці неразумны
ў пекле нарадзіцца мусіць.
- 141 Ні калтун, ні бруд, ні аголенасьць,
пост, на голай зямлі начулішча,
ні сядзеньне ў гразі на кукішках¹
не пазбавяць сумневаў сьмяротнага.
- 142 Хай сабе ўва ўпрыгожаньнях ходзіць
мірны, стрыманы сам, сьвятадзейны,
што істотаў дубцом не карае —
вось сьвяты, вось манах, вось пустэльнік.
- 143 Ці ж сумленную асобу
ў сьвеце знойдзеш, што папрокаў

1 Атрыбуты старажытнаіндыйскіх аскетаў.

пазьбягае бездакорна,
быццам конь слухмяны — пугі?

144 Быццам добры конь, хлыстом удараны,
будзь імпэту поўны і стараннасьці,
веры, паслухмянасьці, заўзятасьці,
прагнасьці да праўды, непахіснасьці,
разуменьня правільнага, пільнасьці —
і пакуты немалой пазбавісься.

145 Як вадой кіруе арашальнік,
як стралу выроўнівае збройнік,
як цясьляр выпроствае драўніну,
так кіруе сам сабой цнатлівы.

Разьдзел адзінаццаты Старасьць

- 146 Што за сьмех? Якая радасьць?
Сьвет наўкол палае стала!
Хоць у цемры ты ня бачыш,
а паходні не шукаеш?
- 147 Глянй на ўяўны вобраз цела —
скрутак болю ганарлівы,
хворы веліччу намераў,
што трываласьці ня мае.
- 148 Цела тое — ў заняпадзе:
крохкае гняздо хваробаў,
уміручае, гнілое —
існа, сьмерць жыцьцё вянчае.

- 149 Адкідаюць іх з пагардай,
як гарбуз падгнілы ўвосень:
косьці, шэрыя, як голуб.
Як палюбіш іх, зірнуўшы?
- 150 Збудавалі места з костак,
перамазаўшы іх плоцьцю;
старасьць, пыху, крывадушнасьць,
сьмерць у сьцены ўмуравалі.
- 151 Царскія вазы старэюць яркія —
так і цела выцьвітае ў старасьці.
Толькі не старэе Дгама слухная:
добрыя міжсобку ёю дзеляцца.
- 152 Недалёкія асобы
рыхтык, як быкі, старэюць:
нарастае толькі мяса,
мудрасьці ж не дадаецца.

- 153 Не адным самсары¹ колам
я прайшоў, не адшукаўшы,
дзе ён, дому цела дойд.
Стала ўцелаўляцца — мука.
- 154 Дойлід, я цябе спанатрыў!
Дому ўжо не адбудуеш —
паламаліся ўсе рэбры,
прагніла страху дашчэнт.
Як распалася сьвядомасьць —
я дапяў канца жаданьяў.
- 155 Не вялі жыцьця сьвятога,
і багацьця не прыдбалі:
разважаюць, быццам чаплі
сярод сажалкі бязрыбнай.

1 Гл. камэнтар да гаткі 60.

156 Не вялі жыцця сьвятога,
і багацця не прыдбалі:
лежачы, па прамінулым
стогнуць, як бяз стрэлаў лукі.

Разьдзел дванаццаты

Сам

- 157 Той, хто даражыць сабою,
берагчы сябе павінен.
Кожную траціну ночы
сам сябе пільнуе мудры.
- 158 У сабе найпершым чынам
умацуйся, як належыць,
а тады — вучы астатніх.
Мудры чыстым быць павінен.
- 159 Каб жа сам рабіў ты тое,
што рабіць астатнім раіш!
Стрыманы — вучы няўрымсных.
Стрымліваць сябе — няпроста.

- 160 Сам сабе гаспадаром ты —
хто ж яшчэ б табе загадваў?
Толькі сам сябе суняўшы,
знойдзеш на сябе управу.
- 161 Зло ў табе бярэ пачатак,
зараджаецца, гняздуе.
Зло дурнога нішчыць, быццам
дыямэнт — крышталік просты.
- 162 Чалавек з благой маральлю —
быццам плюшч па дрэве ўецца.
Сам сабе ён тое робіць,
што яму ўчыніў бы вораг.
- 163 Лёгка робіцца благое,
што сабе адно на шкоду.
Што карысным ёсьць і добрым —
найцяжэй рабіць такое.

164 Хто вучэньне арагатаў,
годных, Дгаме паслухмяных,
дурнавата зьневажае
і трымаецца аблудаў,
да бамбуку той падобны —
плён яго зьнішчае ўласны.

165 Сам сабе ты чыніш злое,
сам сябе суцэльна пляміш —
сам сябе і ачышчаеш,
сам сябе збаўляеш злога.
Сам ты чысты, сам нячысты.
Іншага ачысьціць нельга.

166 Свой развой чужога дзеля
занядбаць ня думай нават.
Зразумеўшы сваю мэту,
да яе як сьлед імкніся.

Разьдзел трынаццаты Сьвет

- 167 Адцурайся меншых дгамаў¹
і нядбайнасьці таксама.
Хібных поглядаў цурайся,
не прывязвайся да сьвету.
- 168 Абудзіся! Не лянуйся!
Практыкуй сумленна Дгаму!
Хто жыве паводле Дгамы,
шчасны ў сьвеце й тагасьвецьці.
- 169 Дгамай праведнай кіруйся,
не абы-якой, аблуднай.
Хто жыве паводле Дгамы,
шчасны ў сьвеце й тагасьвецьці.

1 Няслушных вучэньняў.

- 170 Быццам бурбалку пабачыў,
быццам мроя праляцела —
хто на сьвет глядзіць падобна,
той ня бачны Пану сьмерці.
- 171 Глянй на сьвет, зіхоткі, нібы
ўладарова калясьніца! —
Там, дзе ў пастку трапіць дурань,
там разумны не паддасца.
- 172 Той, хто быў раней нядбайны,
а пасья нядбайнасьць кінуў,
асьвятляе сьвет, як Месяц,
што з-за хмары паказаўся.
- 173 Той, чые благія ўчынкі
пераважаныя добрым,
асьвятляе сьвет, як Месяц,
што з-за хмары паказаўся.

- 174 Гэты сьвет ёсьць невідушчым.
Мала тых, хто ясна бачыць.
Бы зь сіла ў нябёсы — птушка,
не шматлікія ўзьлятаюць.
- 175 Лебедзі лятуць за сонцам,
узьлятаюць чарадзеі —
мудры сьвету пазьбягае,
перамогшы войска Мары.
- 176 Хто супроць адзінай Дгамы
правініўся дзеяй, словам,
хто адрынуў тагасьвецьце —
здольны зло ўчыніць любое.
- 177 Скнара ў сьвет багоў ня можа трапіць,
раздаваць дары ня любіць дурань.
Мудры дорыць з радасьцю заўсёды
й шчасна ў тагасьвецьце патрапляе.

178 Ніж адзін валодаць сьветам,
ніж патрапіць на нябёсы,
ніж камандаваць Зямлёю —
лепей увайсьці ў цячэньне¹.

1 Г. зн. дасягнуць першай стадыі прасвятленьня.

Разьдзел чатырнаццаты Буда

- 179 Між пераможцамі — найвялікшага,
перамога якога ёсьць неадпрэчнаю,
абуджанага, жыхара бясконцасьці,
недасяжнага — як ты
зьнішчыць манісься?
- 180 Для каго ні жарсьці няма; ні прагнасьці,
каб зьняволіць яго, у сіло забытаўшы;
абуджанага, жыхара бясконцасьці,
недасяжнага — як ты
зьнішчыць манісься?
- 181 Тым, хто непахісны ў дг'яне¹,
любіць мір і адрачонасьць,

1 Гл. камэнтар да гатхі 23.

хто суцэльна прабудзіўся —
і багі зайздросьцяць нават.

182 Цяжка ў чалавечым целе
ў сьвет прыйсьці і жыць сьмяротным,
цяжка ўведаць праўду Дгамы,
цяжка з будамі сустрэцца.

183 Не рабіць благіх учынкаў,
добрых безьліч назапашваць,
ачышчаць уласны розум —
гэта ёсьць вучэньнем будаў.

184 Няма нічога цяжэйшага за дараваньне
й вышэйшага за Нібану: так кажуць
буды.
Не ідзі ў манахі, калі ты шкодзіш
жывому.
Той пустэльнікам ёсьць, хто
не прыгнятае нікога.

- 185 Не кажы брыды, не рабі брыды,
правіламі кіруйся манаскімі,
выяўляй пры ядзеньні ўмеранасьць,
ад людзей жыві на адлегласьці,
найвышэйшай мысьлі адданы будзь —
навука ўсіх будаў гэткая.
- 186 Нават у дажджы манэтаў
не знайсьці спатолю жарсьці.
Мала ўцехі ў асалодах.
Зразумеўшы гэта, мудры
- 187 нават боскіх асалодаў
дамагчыся не імкнецца.
Руйнаваць спакусы любіць
вучань Буды паслухмяны.

188 Шмат куды сыходзяць людзі —
у сады, лясы і горы,
у сьвятыні сярод дрэваў,
уцякаючы ад страху.

189 Ненадзейны той прытулак,
бо ня ёсьць ён найвышэйшым.
У такі прытулак прыйдзеш —
і пакуты не пазбудзеш.

190 Хто ж у Буду, Дгаме, Санґсе¹
схованку знайшоў, прыняўшы
ўзьнёслыя Чатыры праўды —
толькі той убачыў мудрасьць:

1 «Тры каштоўнасьці» будызму: Буда, яго Вучэньне і Супольнасьць яго вучняў (будыстаў).

- 191 пра пакуту, узьнікненьне
і агораньне пакуты,
Васьмічасткавую Сьцежку,
што ўтаймоўвае пакуту¹.
- 192 Вось надзейны дзе прытулак,
вось прыстанак найвышэйшы!
У такі прытулак прыйдзеш —
і пазбудзесься пакуты.
- 193 Чалавек высакародны
нараджаецца ня ўсюды.
Дзе на сьвет прыходзіць мудры —
шчаснае сямейства тое.

1 Гэта і ёсьць Чатыры ўзьнёслыя праўды: існаваньне пакуты, узьнікненьне пакуты, магчымасьць пераадоленьня пакуты і спосаб яе пераадоленьня (узьнёслая Васьмічасткавая Сьцежка).

- 194 Шчасьце — будаў нараджэньне,
шчасьце — Дгаме навучаньне,
шчасьце — згода, еднасьць Сангі,
што супольна практыкуе.
- 195 Шанаваньне тых, хто варты —
будаў альбо іхных вучняў, —
хто агораў перашкоды,
гора й плач пераадолеў;
- 196 шанаваньне тых, хто вольны
і ад сьвету, і ад страху,
мае гэтакую вартасьць,
што яе і не падлічыш.

Разьдзел пятнаццаты Шчасьце

- 197 Па-сапраўднаму шчасьліва,
ад нянавісьці далёка,
сярод тых, што ненавідзяць,
безь нянавісьці жывём мы.
- 198 Па-сапраўднаму шчасьліва,
ад хвароб усіх далёка,
сярод хворых безнадзейна,
не хварэючы, жывём мы.
- 199 Па-сапраўднаму шчасьліва,
ад пажаднасьці далёка,
сярод сквапнікаў і хціўцаў
без пажаднасьці жывём мы.

- 200 Па-сапраўднаму шчасьліва,
без маёмасьці жывём мы.
Толькі радасьць сілкаваць нас
будзе, як багоў зіхоткіх.
- 201 Перамога плодзіць крыўду,
пераможанья церпяць.
Ціхамірнасьць плодзіць шчасьце
без параз, без перамогаў.
- 202 Жарсьць — агонь пякучы самы,
гнеў — найгоршае між кепстваў,
самы боль — у зьбегу кхандаў¹,
шчасьце самае — ў спакоі.

1 Кханды (палі), або скандгі (санскрыт) — пяць складнікаў мэнтальнай рэальнасьці (форма, пачуцьцё, успрыманьне, мэнтальная фармацыя і ўсьведамленьне). Гл. таксама гатху 374.

- 203 Голад — страшная хвароба,
абумоўленасьць — пакута.
Для таго, хто бачыць праўду,
шчасьце вышняе — Нібана.
- 204 Быць здаровы — скарб найбольшы,
бестурботнасьць — вось багацьце.
Той — сваяк, хто не падмане.
Шчасьце вышняе — Нібана.
- 205 Пахкай выпіўшы самоты,
наталіўшыся спакоем,
вольны ад жуды, ад злога,
п'еш ты слодыч шчасьця Дгамы.
- 206 Добра сустракаць узьнёслых,
зь імі быць — заўсёды шчасьце.
Не зважай на неразумных —
і заўжды шчаслівы будзеш.

- 207 Той, хто з дурнямі вядзецца,
доўга потым шкадавацьме.
Горка жыць між неразумных,
сярод ворагаў нібыта.
Жыць сярод разумных — шчасьце,
бы з раднёю сустракацца.
- 208 Таму напраўду:
Мудры, пільны, які шмат ведае,
шляхотны, шчыры, у цноце ўстойлівы —
з такім падарожнічайце, разумныя,
няўхільна, быццам той Месяц з зоркамі.

Разьдзел шаснаццаты

Прывязанасьць

209 Той, хто чыніць непатрэбствы,
а патрэбнага ня робіць,
прагне, пра развой ня дбае, —
той зайздросьціць чыстым мысьляй.

210 Не прывязвайся да любых
і зь нялюбымі ня знайся,
бо пасья бязь любых — гора,
а зь нялюбымі — няшчасьце.

211 Не звычайся быць між любых,
бо расстаньне закатае —
безь ярма адзіна тыя,
хто ні любіць, ні ня любіць.

212 З пачуцьця паходзіць гора,
з пачуцьця паходзіць боязь.
Як свабодны ад пачуцьцяў —
гору з боязьцю дзе ўзяцца?

213 Зь любасьці паходзіць гора,
зь любасьці паходзіць боязь.
Як ад любасьці свабодны —
гору з боязьцю дзе ўзяцца?

214 Ад прывязанасьці — гора,
ад прывязанасьці — боязь.
Як ня зьвязвае нічога —
гору з боязьцю дзе ўзяцца?

215 З асалод паходзіць гора,
з асалод паходзіць боязь.
Як ад асалод свабодны —
гору з боязьцю дзе ўзяцца?

- 216 З прагнасьці паходзіць гора,
з прагнасьці паходзіць боязь.
Як ад прагнасьці свабодны —
гору з боязьзю дзе ўзяцца?
- 217 Той, хто праведны, відушчы,
поўны веданья і Дгамы,
робіць, што яму належыць —
людзі гэткага шануюць.
- 218 Хто імкнецца ў невыказнасьць,
у каго адкрыты розум,
не зьняволены пажадай,
той «ідзе супроць цячэньня»¹.
- 219 Хто вяртаецца здаровы
з доўгай, дальняе вандроўкі,

1 Г. зн. супраць кола самсары, «уваходзіць у цячэньне» - гл. камэнтар да гатхі 178.

то сябры таго й сямейства
не нацешацца з сустрэчы.

220 Гэтак жа і дабрадзейных,
калі сьвет яны пакінуць,
дзеі іхныя абдымуць,
як вяртаньніка — сямейства.

221 Гнеў адкінь і забудзь фанабэрыю,
перарві ўсе свае пугы й повязі,
да імя-формы ты не прывязвайся,
кінь усё — і пакута адчэпіцца.

Разьдзел сямнаццаты

Гнеў

- 222 Хто стрымае хвалю гневу,
быццам воз неўтаймаваны,
вазаком заву такога!
Рэшта — проста лейцы сыцяла.
- 223 Злосьць нязлосьцю пераможаш,
дабрынёй — недабрамыснасьць,
шчодрасьцю — карыстальобства,
праўдаю — таго, хто хлусіць.
- 224 Не хлусі і не гнявіся,
як папрсяць — дай хоць троху.
Вось тры ўмовы, на каторых
ты ў багоў прысутнасьць трапіш.

225 Чалавек бяскрыўдны, мудры,
зь целам, стрыманым заўсёды,
трапіць у прыстанак вечны¹,
дзе ня будзе нараканьяў.

226 Хто заўсёды пільны, дбае
і ўначы, і ўдзень навукі,
у Нібану скіраваны —
тых заганы пакідаюць.

227 Так заўжды было, Атула²,
а ня толькі сённяя стала:
моўчкі седзячага — ганяць,
надта гаваркога — ганяць,
і негаваркога ганяць.
Беззаганых не бывае.

1 У Нібану

2 Атула — чалавек, які прывёў сваіх сяброў
паслухаць Буду і ягоных вучняў.

- 228 Не было ані ня будзе,
і цяпер няма нікога,
вартага выключна ўхвалы
ці выключна асуджэньня.
- 229 Каго мудрыя ўхваляюць,
не адзін дзень зь ім правёўшы,
хто разумны, бездакорны,
чысты і дабрасумленны,
- 230 той — як залаты пярсцёнак:
хто б яго меў права ганіць?
Нат багі яго ўслаўляюць,
і сам Брагма ў іхным ліку.
- 231 Беражы ад непатрэбстваў,
барані ад гневу цела,
перастань рабіць благое,
толькі добрае рабі ты.

- 232 Беражы ад непатрэбстваў,
барані ад гневу мову,
перастань казаць благое,
толькі добрае кажы ты.
- 233 Беражы ад непатрэбстваў,
барані ад гневу думку,
перастань благое думаць —
думай добрае выключна.
- 234 Той, хто стрыманы ва ўчынках,
да таго ж яшчэ і ў словах,
мудра стрыманы і ў думках —
добра стрыманы напраўду.

Разьдзел васямнаццаты Загана

- 235 Ты — як лісьце чэзлае цяпер,
па цябе прыйшлі служкі Ямавы¹.
На парозе сьмерці ты стаіш,
і з сабой табе ўзяць няма чаго.
- 236 Будзь сабе самому востравам,
мудры будзь, імгненна дзейнічай.
Ад брыдоты ўсякае ачышчаны,
у краі высакародных трапіш ты.
- 237 Пры канцы жыцьцё тваё цяпер,
уладаньні Ямы ўсё блізяцца.
Па дарозе не спачыць нідзе,
і з сабой табе ўзяць няма чаго.

1 Бога сьмерці.

238 Будзь сабе самому востравам,
мудры будзь, адразу дзейнічай.
Ад брыдоты ўсякае ачышчаны,
не народзісься ўжо й не састарысься.

239 Той, хто мудры, паступова,
крок за крокам, міг за мігам,
як каваль — адлітак срэбра,
ачышчае дух ад шлаку.

240 Як іржа, узьніклая з жалеза,
гэтае ж жалеза й разьядае,
так манах, свайму майну¹ адданы,
сам сабе псуе перараджэньне.

241 Нечытанасьць — крыўда сутраў,
занядбанасьць — сорам дому.
Пляма на красе — лянота,
на сумленнасьці — нядбайнасьць.

1 Вопратка, міласьціна, страх і лекі.

- 242 Жончын недахоп — нявернасьць,
хіба дабрадзея — сквапнасьць.
Дзеі кепскія — на шкоду
ў гэтым сьвеце і ў наступным.
- 243 Ды найгоршаю заганай
ёсьць няведа, цемрашальства.
Вады гэтае пазбыўшы,
будзьце чыстымі, манахі.
- 244 Лёгка тым, хто несумленны,
хто, нібы крумкач той, дзёрзкі,
быццам выскачка, нахабны.
Лёгка жыць жыцьцём нячыстым!
- 245 Цяжка жыць жыцьцём сумленным
і да чысьціні імкнуцца,
цяжка быць нядзёрзкі, шчыры,
цяжка жыць паводле праўды.

- 246 Хто чужыя жыцьці нішчыць,
шырыць плёткі і паклёпы,
хто бярэ майно чужое,
да чужое жонкі ходзіць,
- 247 ды яшчэ й піцьцю гарэлкі
аддаецца з асалодай —
сам сваё на гэтым сьвеце
той карэньне падрывае.
- 248 Так што ведай, чалавеча:
кепскіх дзеяў не ўтаймуеш.
Дбай, каб сам праз зло і прагнасьць
не пакутаваў бясконца.
- 249 Падаюць паводле веры,
прасьвятлёнасьці паводле.
Той, каму не да спадобы
шчыры дар пітва і ежы,

гэткі ані ўдзень, ні ўночы
не даможацца самадгі;

250 хто ж спадобу цалкам зьнішчыў,
вырваў з каранем, адкінуў —
гэтакі і ўдзень, і ўночы
можа дасягнуць самадгі.

251 Жарсьць — агонь пякучы самы.
Гнеў — найжорсткая з аброцяў.
Невучтва — сіло з найгоршых.
Прагнасьць — плынь, што
мкне бясконца.

252 Лёгка бачыць хібы іншых,
хібы ўласныя — складана.
Вады іншых выкрываеш,
быццам лузгаеш зярняты,

а свае хаваеш вады,
як махляр — няўдалы фокус.

253 Хто глядзіць на хібы іншых —
той няспынна раздражнёны
і свае заганы множыць,
ад бясхібнасьці далёкі.

254 Ні дарог няма на небе,
ні манахаў — па-за Сыцежкай¹.
Людзі любяць апантанасьць.
Буда ад яе свабодны.

255 Ні дарог няма на небе,
ні манахаў — па-за Сыцежкай.
Вечных рэчаў не бывае.
Толькі Буда непахісны.

1 Па-за Будавай васьмічасткавай Сьцяжынай.

Разьдзел дзевятнаццаты Праведны

- 256 Праведным ня можа звацца,
хто сыпяшаецца з высновай.
Той — мудрэц, хто спраўна ўзважыць
як дабро, так і благое,
- 257 неўпярэджана, няспешна,
справядліва іншых судзіць —
гэткі Дгамы абаронца
слушна праведным завецца.
- 258 Мудрацом ня ў праве звацца
той, хто слоў не ашчаджае.
Добры, сьмелы, нетаропкі —
слушна мудрацом завецца.

259 Не вялікі знаўца Дгамы
той, хто слоў не апчаджае.
Іншы, нават троху ўчуўшы,
тут жа бачыць Дгамы сутнасьць!
Вось такі ёсьць знаўцам Дгамы:
з шляху праўды ён ня збочыць.

260 У старэйшыны трапляюць
не за валасы сівыя.
Як бяз мудрасьці сьсівеў ты,
то жыцьцё прамарнаваў ты.

261 Верны праўдзе, верны Дгаме,
стрыманы і негвалтоўны,
хто пазбыў заган, хто мудры —
той старэйшынам завецца.

262 Ні прамовы чалавека,
ні прывабнасьць не прымусяць

паважаць яго, калі ён —
сябелюб, ілгун, зайздросьнік;

263 той, хто гэтых вад пазбыўся,
вырваў з каранем заганы,
перамог сваю нянавісьць —
той завецца справядлівым.

264 Нават голаў пагаліўшы,
хлус манахам не зрабіўся.
Не скарыўшы гнеў і прагнасьць,
ён манахам быць ня можа.

265 Хто са злом вядзе змаганьне,
як з малым, так і зь вялікім,
хто яго перамагае —
той манахам можа звацца.

- 266 Той ня ёсьць яшчэ манахам,
хто па міласьціну ходзіць
і выконвае абрады —
не яны манаха робяць;
- 267 хто ж ад гора й шчасьця сьвету
адсланіўся безграхоўна,
зразумеўшы сьвет дарэшты —
той манахам можа звацца.
- 268 З дурня й невука маўчаньне
мудраца яшчэ ня зробіць.
Мудры — той, хто, як бязьменам,
вартасьць слухна вызначае.
- 269 За ўхіленьне ад благога
мудры мудрацом завецца.

Хто спазнаў абодва сьветы¹,
заслужыў найменьне «мудры».

270 Той ня ёсьць высакародным,
хто жывым істотам шкодзіць.
Негвалтоўным да жывога
мусіць быць высакародны.

271 Ні з выконваньня абрадаў,
ні з сваіх глыбокіх ведаў,
ні з самадгі дасягненьня,
ні з таго, што сьпіш самотны,

272 ні з выгодаў устрыманьня,
недаступных сьвецкім людзям,
ты, манах, ня надта цешся,
як заганы ў мысьлі маеш.

1 То бок гэты сьвет і сьвет будучы, пасьмяротны.

Разьдзел дваццаты Сьцяжына

- 273 Васьмічасткавая Сьцежка,
Праўдаў чатырох узьнёсласьць,
неўзрушэньне, Прасьвятлёны —
ім няма на сьвеце роўных.
- 274 Іншае няма Сьцяжыны,
што так вочы раскрывае —
на яе аднойчы стаўшы,
Мару зможаш падмануць ты.
- 275 На Сьцяжыну тую ўстаўшы,
ты пакуты пераможаш,
згодна з Будавай навукай
з раны выцягнеш стралу ты.

- 276 Намаганьні сам прыкладвай,
Буда — толькі выкладае.
Хто руплівы — той унікне
цераз дг'яну з путаў Мары.
- 277 Сутнасьць зьяў — непастаянства:
добра гэта ўразумеўшы,
ты пазбудзесься пакутаў
на Сьцяжыне ачышчэньня.
- 278 Сутнасьць зьяў — недавальненьне:
добра гэта ўразумеўшы,
ты пазбудзесься пакутаў
на Сьцяжыне ачышчэньня.
- 279 Сутнасьць зьяў — безасабовасьць:
добра гэта ўразумеўшы,
ты пазбудзесься пакутаў
на Сьцяжыне ачышчэньня.

- 280 Як прыкласьці намаганьні — ён
лянуецца;
дужы хлопец, а яму — абы
гультайнічаць.
З галавою, змрочных, скрушных думак
поўнаю,
у жыцьці ня знойдзе ён
Сьцяжыну мудрасьці.
- 281 Трэба мову пільнаваць сваю і
мысьленьне,
ані целам не ўчыняць нічога кепскага.
Гэтых чыстых трох трымаючыся
дзеянняў,
на Сьцяжыну стань, што
Буда прапаведаваў.
- 282 Дысцыпліна родзіць веды,
а лянота — адбірае.

Зразумеўшы, дзе дарога
да няведы, дзе — да веды,
так паводзь сябе, каб скарбы
веданьня свайго памножыць.

283 Мала сьсекчы толькі дрэва —
жахі выпаўзаюць зь лесу.
Сьсекшы жарсьцяў лес пад карань,
станьце вольнымі, манахі.

284 Да таго, як сьсечаце пад карань
лес мужчынскай жарсьці да жанчыны,
ад пажады будзе мысль залежнай,
як цяля ад матчынага вымя.

285 Адсячы жаданьні ўласныя,
бы зрываеш лотас восеньскі.
З Будам Сьцежкаю ціхмянасьці
да Нібаны накіроўвайся.

- 286 «Тут дажджы перачакаю,
перабуду зіму й лета»,
дурань думае. Пагрозы
ён зусім не заўважае.
- 287 Без сыноў і без худобы
ён жыцьця і не ўяўляе:
бы ўначы паводка — вёску,
сьмерць яго з сабою зносіць.
- 288 Ні сыны не абароняць,
ні бацькі, ні хтосьці з родных:
Завяршальніка¹ абдымкі
значаць болей чалавечых.
- 289 Гэта ведаючы, мудры,
што кіруецца даброцьцю,
да Нібаны сабе Сьцежку,
не марудзячы, тарнуе.

1 Гл. камэнтар да гаткі 48.

Разьдзел дваццаць першы Разнастайныя вершы

290 Меншым шчасьцем ахвяруеш —
мецьмеш большае. Хто мудры —
шчасьце меншае заўсёды
дзеля большага пакіне.

291 За цану чужой пакуты
шчасьця сам сабе жадаеш?
У нянавісьці захраслы,
ёй рабом ты застанесься.

292 Што рабіць ня варта — робіць,
а што варта — адкідае.
Ганарлівы й легкадумны
назапашвае загану.

293 Тыя, што няспынна, строга
цела ўласнае пільнуюць,
неналежнага ўнікаюць
і трываюць на належным,
разумеюць, дбаюць — тыя
пазбываюцца заганаў.

294 Без «бацькоў» — тугі і зману —
без «цароў» Нішто і Вечнасьць¹,
край Пачуцьцяў зваяваўшы,
брагман можа спаць спакойна.

295 Ад «бацькоў», ад варажнечы
двух «цароў» цяпер ён вольны;

1 Два цары, Нішто і Вечнасьць, увасабляюць два крайнія, супрацьлеглыя і несумяшчальныя сьветапогляды, распаўсюджаныя сярод брагманскіх філёзафаў: нігілізм і веру ў вечнасьць існаваньня сьвету.

тыгр пяці заганаў мёртвы¹ —
брагман можа спаць спакойна.

296 Прасьвятлёныя дарэшты
вучні слыннага Гаўтамы
і ўначы, і ўдзень чуйнуюць,
памятаючы пра Буду.

297 Прасьвятлёныя дарэшты
вучні слыннага Гаўтамы
і ўначы, і ўдзень чуйнуюць,
памятаючы пра Дгаму.

298 Прасьвятлёныя дарэшты
вучні слыннага Гаўтамы
і ўначы, і ўдзень чуйнуюць,
памятаючы пра Сангху.

1 Пяць заганаў: юрлівасьць, злосьць, лянота,
няўрымснасьць, паняверка.

- 299 Прасьвятлёныя дарэшты
вучні слыннага Гаўтамы
і ўначы, і ўдзень чуйнуюць,
памятаючы пра цела.
- 300 Прасьвятлёныя дарэшты
вучні слыннага Гаўтамы
і ўначы, і ўдзень чуйнуюць,
дбаючы пра негвалтоўнасьць.
- 301 Прасьвятлёныя дарэшты
вучні слыннага Гаўтамы
і ўначы, і ўдзень чуйнуюць,
мэдытуючы сумленна.
- 302 Цяжка цешыцца зь бяздом'я —
але й жыць у доме цяжка¹,
у няроўнасьці грамадзкай,

1 Жыць сьвецкім, не манаскім жыцьцём.

як туляга па самсары.
Дык ня будзь тады тулягам,
за якім пакута рушыць.

303 Хто давер, сумленьне мае,
хто заможны, з добрым імем —
той, куды б ні скіраваўся,
будзе ўсюды паважаны.

304 Добры з далечы ўжо зьзяе,
як вяршыня — вечным сьнегам;
а вось злога не разгледзіш —
як стралу, што ў цемры раніць.

305 Сам сядзіць і сам начуе,
сам блукае ён нястомна,
сам сабе утаймавальнік —
гэткі створаны для лесу¹.

1 Для жыцьця ў лесе, як манах-пустэльнік.

Разьдзел дваццаць другі Пекла

306 Той, хто хлусіць — той трапляе ў пекла,
як і той, хто чын свой адмаўляе.
Роўныя абодва пасья сьмерці:
ува ўчынках нізкія абодва.

307 Сярод тых, што кáсу носяць¹,
шмат нястрыманых, злых сэрцам —
праз свае благія ўчынкі
ў пекле зродзяцца такія.

308 Лепш распаленую кулю
праглынуць, чым з падаяння
жыць, ня маючы пры гэтым
сьціпласьці ані сумленьня.

1 Сярод манахаў.

- 309 Ёсьць чатыры кары легкадумнаму,
што на жонку бліжняга паквапіцца:
траціць цноту, ложа і павагу ён,
і нарэшце — ў пекле апынаецца.
- 310 Столькі страт, нярадасная будучыня...
Страх ня дасьць каханкам
разьняволіцца...
І ўладар карае чужаложнікаў...
Лепш ня бегай ты за жонкай бліжняга!
- 311 Вострае сьцябло няўдала
ўхопіш — і далонь парэжаш.
Сан манаскі апаганіш —
і цябе засмокча пекла.
- 312 Недавершаныя ўчынкі,
недатрыманыя клятвы,
несумленнае манаства —
невялікі плён прыносяць.

- 313 Калі маеш абавязкі —
іх выконвай без ваганья!
Несумленнае манаства
цемру ў мысьлі пашырае.
- 314 Не рабі паскудзтваў лепей,
бо сумленьне закатае.
Лепей добрае рабі ты,
пра яго — не пашкадуеш.
- 315 Гэтак, як памежны горад
сьцерагуць — знутры і звонку —
гэтак сам сябе пільнуй ты,
каб не прасьлізнуў ні момант!
Хто ня дбае несупынна —
той пасья гаруе ў пекле.
- 316 Не стыдаецься паскудзтваў,
а стыдаецься даброці?
Як благім вучэньням верыш —
не народзісься шчасліва.

- 317 Не баісься страшных рэчаў,
а ня страшнага — баісься?
Як благім вучэньням верыш —
не народзісься шчасьліва.
- 318 Не цураеься заганаў,
а ўнікаеш беззаганных?
Як благім вучэньням верыш —
не народзісься шчасьліва.
- 319 Зразумеўшы ўсе заганы,
беззаганнасьць ясна бачыш?
Як вучэньням слухным верыш,
то й народзісься шчасьліва.

Разьдзел дваццаць трэці Слон

320 Быццам слон, што ў гушчы бою
стрэлаў дождж ператрывае, —
зьдзекі вытрымаю годна.
Несумленных шмат у сьвеце.

321 Калі слон ідзе слухмяна —
на яго ўладар сядзе.
Між усіх людзей найлепшы
той, хто вытрымае зьдзекі.

322 Між жывёл — рахманых цэняць:
і аслоў, і коней зь Сіндгу¹,

1 Сіндг — вобласць на берагах ракі Інд, сёньня правінцыя Пакістану.

і сланоў. Зь людзей найлепшы —
сам сабою ўтаймаваны.

323 У кірунку запаветным¹
не даедзеш у рыдване —
сам сабою ўтаймаваны
без калёс туды трапляе.

324 Дганапалу, волата-слана,
не ўтаймуеш у ягоным юры —
зацугляны, страціў апэтыт:
згадвае жыцьцё ў гаі слановым.

325 Калі нехта сьпіць і есьць зашмат,
паваляцца любіць, падрамаць,
як парсюк, адкормлены на ўбой, —
нараджацца будзе зноў і зноў.

1 Да Нібаны.

- 326 Мысль мая раней сабе бадзялася
дзе хацела, дзе жадала, дзе ёй рупіла —
сёньня прыручу, вярну ў загон яе,
як пагоншчыкі круком — слана юрлівага.
- 327 Будзь заўжды добрасумленны,
мысль сваю пільнай заўсёды.
Вырвіся зь мясціны гіблай,
быццам слон, што ў багну трапіў.
- 328 Мудрага спаткаўшы спадарожніка,
духам і жыцьцём высакароднага,
перашкоды ўсе пераадолееш:
руш за ім, уважлівы і радасны.
- 329 Як сабе ня знойдзеш спадарожніка,
духам і жыцьцём высакароднага —
руш, як заваёўнік, не аглядвайся,

быццам слон-самотнік

праз гушчар лясны.

- 330 Лепей вандраваць самотны,
чымся ў таварыстве дурня;
жыць, ня робячы благога,
і нямногім здавальняцца,
быццам дзікі слон у джунглях.
- 331 Добра — у няшчасці мець сяброў;
добра — быць непераборлівы,
мець заслугі пры канцы жыцця;
добра — ад пакут зусім пазбавіцца.
- 332 Шчасьце ў гэтым сьвеце — гэта
маці шанаваць і бацьку.
Шчасьце — быць у гэтым сьвеце
ці манахам, ці брамінам.

333 Добра цноту мець да сьмерці
і давер мець непахісны.
Добра — мудрасьці набрацца,
добра — не ўчыняць благога.

Разьдзел дваццаць чацьвёрты Прагнасьць

- 334 Прагнасьць чалавека несумленнага,
як ліяна, усяго аблытвае.
З аднаго быцьця плыве ў другое ён,
малпай скача па плады ўсё новыя.
- 335 Гора тым, хто паддаецца
ў гэтым сьвеце празе й жарсьці —
смутак у такіх буяе,
як трава пасьяля залевы.
- 336 Той, хто ўпарта не здаецца
ў гэтым сьвеце празе й жарсьці —
смутак з гэтых ападае,
быццам з лотасу дажджынка.

- 337 Вас усіх дабраслаўляю,
колькі вас тут сабралося:
прагнасьць вырвіце з карэньнем,
як у полі пустазельле,
сьмерць каб болей не ламала
пры зямлі вас, як сьцябліну.
- 338 Карані пакінеш непарушнымі —
дрэва без сумневу зноўку вырасьце.
Гэтак жа і з прагнасьці затоенай
зноў і зноў пакута нараджаецца.
- 339 Трыццаць шэсьць цячэньняў зносяць
у кірунку асалоды —
да няслушных меркаваньняў
мкнуць нас жарсныя памкненьні.
- 340 Плынь імкне ва ўсіх кірунках,
плюшч стаіць, на ствол залезшы —

бачачы, як плюшч буяе,
мудра зрэж яго пад корань.

341 Зьменлівыя, поўныя тугі —
радасьці, што ўцеху дораць людзям.
Тыя, хто шукае асалод,
знойдуць зноў уцелаўленьне й старасьць.

342 Людзі, прагнасьці ахвяры,
як трусы ў сіле, кружляюць;
дзесяць ланцугоў пакуты¹
аплятаюць зноў і зноў іх.

343 Людзі, прагнасьці ахвяры,
як трусы ў сіле, кружляюць;
значыць — прагнасьці пазбудзься,
каб ад жарсьці ўратавацца.

¹ Тое ж, што і дзесяць путаў (гл. камэнтар да гатхі 31).

344 З джунгляў сьвецкіх выйшаў, зь цёмных
зарасьцяў
на сьвятло – і зноў у джунглі рынуўся!
Паглядзі на гэткага «разумніка»:
у хамут сямейства ён вяртаецца!

345 «Путы моцныя ня тыя», кажуць мудрыя,
«што з жалеза, ці драўніны, або лыка.
Апантанасьць аздабленьямі
каштоўнымі,
прага мець як мага больш
сыноў і жонак —

346 вось сапраўдныя кайданы», кажуць
мудрыя,
«непазбыўныя, цяжкія, хоць ня ціснуць —
іх разьбіўшы, у манахі руш вандроўныя,
вольны будзь ад пачуцьцёвых асалодаў».

- 347 У цячэньне патрапляюць жарсныя,
як павук у павуціньне ўласнае.
Сець парві, сыдзі бадзяцца з мудрымі
без прывязанасьці і пакуты ўсякае.
- 348 Пра «раней» і пра «пасья» ня думай,
ні пра «зараз» — на другі руш бераг.
Будзь паўсюдна з вызваленай мысьляй —
нараджэньня ўнікнеш і старэньня.
- 349 Чалавек, які няпэўны ў думках,
моцны ў жарсьцях, ласы да спакусаў,
толькі прагнасьць у сабе сілкуе,
кайданы ўмацоўвае жаданьняў.
- 350 Той, хто супакойваць любіць думкі
і не забывае пра пакуты, —
той ад іх пазбудзецца суцэльна,
разарваўшы путы бога Сьмерці.

- 351 Дасканалы і бястрашны,
беззаганны і бяспрагны
зьнішчыў стрэлы існаваньня —
ён апошні раз на сьвеце.
- 352 Хто ня прагне, хто бяз путаў,
хто чытач пісаньняў здатны,
і хто гукі слухным чынам
упарадкаваць умее —
у апошнім нараджэньні¹
велькім мудрацом завецца
і вялікім чалавекам.
- 353 Я той, хто перамог усё і ўведаў сам,
каго нічога ў гэтым сьвеце не запляміць,
я ўсё пакінуў, зьнішчыў прагнасьць,
вольны стаў,

1 Перад прасьвятленьнем і дасягненьнем стану буды.

уцяміў праўду — дык
навошта мне настаўнік?

354 Дгамы дар перавышае ўсе дары,
Дгамы смак перавышае смакі ўсе,
Дгамы мудрасьць — слодыч
найвялікшая,
зьнішчы прагнасьць —
і пакут пазбавісься.

355 Шмат майна дурному шкодзіць,
не плыўцам на іншы бераг¹.
Як багацьця дурань прагне —
шкодзіць і сабе, і іншым.

356 Пустазельле нішчыць поле —
жарсьці нішчаць чалавецтва.

1 Гл. камэнтар да гаткі 85.

Значыць, той, хто жарсьці вырваў,
ураджай багаты мае.

357 Пустазельле нішчыць поле —
гнеў дратуе чалавецтва.

Значыць, той, хто гнеў агораў,
ураджай багаты мае.

358 Пустазельле нішчыць поле —
дурасьць нішчыць чалавецтва.

Значыць, той, хто дурасьць выгнаў,
ураджай багаты мае.

359 Пустазельле нішчыць поле —
прагі нішчаць чалавецтва.

Значыць, той, хто прагі вырваў,
ураджай багаты мае.

Разьдзел дваццаць пяты

Манах

- 360 Варта стрымлівацца ў зроку,
гэтаксама як і ў слыху;
варта стрымлівацца ў нюху,
гэтаксама як і ў смаку —
- 361 стрыманасьць пасуе целу,
гэтаксама як і мове.
Стрыманасьць пасуе мыслі.
Ува ўсім яна дарэчы.
Цалкам стрыманы пустэльнік —
ад усіх пакутаў вольны.
- 362 Хто рукам-нагам сваім гаспадар,
у прамове і ўсім чыста — стрыманы,
поўны радасьці й непахіснасьці,
у самоце шчасны — вось той манах.

- 363 Той, хто мантры прамаўляе,
не напышлівыя глупствы,
праясняе сэнс вучэньня, —
вось таго прыемна слухаць.
- 364 Верны Дгаме, рады Дгаме,
Дгамаю заняты ў думках,
паслухмяны ёй пустэльнік
слухнай Дгамы не пакіне.
- 365 Свой уласны шлях пільнуюй ты,
а чужому не зайздросьці —
хто чужому пазайздросьціць,
той самадгі не дасягне.
- 366 Хоць манах і немаетны,
бо пра выгаду ня дбае, —
шанаванья багамі
чысьціня яго і пільнасьць.

- 367 Хто імя і форму рэчаў
не багоміць ані крышку,
па няісным хто ня тужыць —
называецца манахам.
- 368 Той манах, што пэўны ў ласцы
і вучэньню Буды верны —
той здаволены, і вольны
ад усіх мінурых зьяваў.
- 369 Разгружай, манах, свой човен —
ён шпарчэй парожнім плыцьме.
Без пажады і бяз гневу
даплынеш ты да Нібаны.
- 370 Пяць малых і велькіх путаў,
пяць прывязанасьцяў скінуў,

пяць даброцяў практыкуе¹ —
быстрыню агораў, кажуць.

371 Мэдытуй, манах, добрасумленна,
не разбэшчвай мысль у асалодах,
не глынай прынады ты жалезнай,
каб пасья не наракаць у пекле.

372 Дг'яны не дасягне дурань,
мудрасьці ж няма бяз дг'яны.
Засяроджаны і мудры
ад Нібаны недалёка.

1 Пяць прывязанасьцяў (або «заганаў мыслі», «атрутаў») — жарсьць (рага), нянависьць (доса), невуцтва (няведаньне, мога), фанабэрыя (мана), няслушныя погляды (дытхі). Пяць даброцяў — упэўненасьць у сабе (садга), пільнасьць (добрасумленнасьць, саці), засяроджанасьць (самадгі), мудрасьць (паба).

373 Хто сыходзіць у пустэльнію
са спакойнай мыслю — поўны
радасьці звышчалавечай,
зразумеўшы слухна Дгаму.

374 Цешыцца штораз, як бачыць
узьнікненьне і зьнікненьне
пачуцьцёвых утварэньняў¹ —
вось хто знае неўміручасьць.

375 Вось з чаго пачне разумны,
калі хоча стаць манахам:
зь пільнасьці і з дысцыпліны,
і з абмежаваньня хэнці.

1 Вядзецца пра пяць кхандаў (палі) або скандгаў (санскрыт), пяць стадыяў ці складнікаў пачуцьцёвага ўспрымання сьвету (або мэнтальнай рэальнасьці, псыхікі), да якіх належаць: форма (аб'ект, рупа), адчуваньне (вэдана), успрыманьне (саба), распазнаньне (ці «мэнтальная фармацыя», саўкхара) і ўсьведамленьне (вібана).

- 376 Знайся з добрымі сябрамі,
здабывай на хлеб бязгрэшна,
да людзей прыязна стаўся
і паводзься як належыць —
гэтак радасьць ты здабудзеш
і канец пакутам знойдзеш.
- 377 Як язьмін свае суквецці,
што пачэзьлі, абтрасае,
гэтак жарсьць сваю й нянавісьць
абтрасі зь сябе, пустэльнік.
- 378 Хто ціхмяны целам, мовай,
незьбянтэжаны, да сьвецкіх
абьякавы выгодаў —
той завецца «ўтаймаваны».
- 379 Сам сабою ты кіруеш,
сам сябе ў руках трымаеш.

Пільны і заўжды прытомны,
будзеш шчасна жыць, пустэльнік.

380 Сам ты ўласны гаспадар і
ўласны лёс. Сябе самога,
як гандляр каня кілзае
наравістага, таймуй ты.

381 Поўны радасьці пустэльнік
зь вераю ў вучэньне Буды
набывае стан спакою,
непадлегласьці і шчасьця.

382 Малады манах, што шчыра
вызнае вучэньне Буды,
па-над гэтым сьветам зьзяе,
бы ў начы бясхмарнай — Месяц.

Разьдзел дваццаць шосты Брагман

- 383 Увайдзі ў цячэньне мужа,
асалод пазбудзься, брагман!
Зразумеўшы сьмерць саўкхараў¹,
стань Нястворанага знаўцам!
- 384 Як праз роздум і ціхмянасьць
на той бераг трапіць брагман,
то адчуе, што ўсе пугы
распускаюцца ў нябыце.
- 385 Для каго і той, і гэты
бераг — насамерэч няісны,
хто бяз страху, без прыязні —
«брагманам»² заву такога.

1 Мэнтальных (разумовых) утварэньняў.

2 Сьвятым чалавекам.

- 386 Хто нязьменна мэдытуе,
слушна дзеіць, хто бяз плямаў,
дасягнуў найвышняй мэты —
«брагманам» заву такога.
- 387 Сонца ўдзень прыгожа зьзяе,
Месяц зьзяе ў ночы цёмнай;
кшатрый¹ зьзяе ва ўзбраеньні,
у глыбокай дг'яне — брагман;
і заўжды, удзень і ўночы,
непагасна зьзяе Буда.
- 388 Брагман — той, хто зла цураецца,
а манах — хто ўраўнаважаны.
Хто пазбыў заганаў мысьленьня —
той манахам называецца.

1 Чалец ваярскай касты, «шляхціц».

- 389 Брагману ўдвая ганебней
крыўдаваць, чым быць пабіты.
Сорамна удар наносіць;
на удар зважаць — таксама.
- 390 Што найлепшае для брагмана?
Прыхамаці мысьлі стрымліваць.
Адмаўляючыся помсьціць, ён
ад пакут уберагаецца.
- 391 Хто ні цела, ані словам,
ані думкай не нашкодзіць,
тройчы стрыманы ў праявах —
«брагманам» заву такога.
- 392 Хто табе тлумачыць Дгаму,
мудрасьць праведнага Буды, —
ушануй таго, як брагман,
што агню дары прыносіць.

- 393 Ні паходжаньне, ні зьнешнасьць
брагманам яшчэ ня робяць.
Верны праўдзе, верны Дгаме,
чысьціні — вось гэта брагман.
- 394 Маеш зблытанья космы,
скуру антылёпы носіш...
Толькі ў мысьлі — лес дрымучы!
Рэшта — вонкавасьць, дый годзе.
- 395 Хто апрануты ў анучы
і худы, аж бачна жылы,
сам у лесе мэдытуе —
«брагманам» заву такога.
- 396 Брагман, я лічу — ня той, хто
з брагманскай сям’і паходзіць:
у такога гэта — званьне,
калі мысьль заганя мае;

а вась хто пазбыўся путаў —
«брагманам» заву такога.

397 Хто пазбыўся ўсякіх путаў,
хто няўзрушаны праўдзіва,
не прывязаны да сьвету —
«брагманам» заву такога.

398 Хто адрэзаў, скінуў лейцы
і аброць з папругай разам,
стаў свабодны, абудзіўся —
«брагманам» заву такога.

399 Хто абразы і напады
здольны вытрымаць бяз крыўды,
мае выгаду — цярплівасьць:
«брагманам» заву такога.

- 400 Негняўлівы і пачцівы,
непыхлівы і цнатлівы,
вольны ад перараджэньняў —
«брагманам» заву такога.
- 401 Як да лотасу — цячэньне,
да стралы — гарчыцы семя,
ён не прыстае да жарсьцяў:
«брагманам» заву такога.
- 402 На сабе спазнаў пакуты
й сам даўмеўся, як спыніць іх;
не закуты, не прыгонны —
«брагманам» заву такога.
- 403 Мудры, што адрозьніць здольны,
дзе сыцяжына, дзе блукальня;
дасягнуў найвышняй мэты —
«брагманам» заву такога.

- 404 Ён ні сьвецкае сябрыны,
ні манаскай не шукае;
без страхі сам, без жаданьяў —
«брагманам» заву такога.
- 405 Ні аргата, ні суседа,
ні жывёлу не пакрыўдзіць,
не заб'е й забіць ня змусіць —
«брагманам» заву такога.
- 406 Між закутых — незакуты,
між гвалтоўных — негнаўлівы,
між прывязаных — свабодны:
«брагманам» заву такога.
- 407 Ад каго жарсьць, гнеў, пыхлівасьць,
крывадушнасьць адпадаюць,
як ад вастрыя — зярнятка:
«брагманам» заву такога.

- 408 Хто нягруба і зьмястоўна
і праўдзіва прамаўляе,
не разьюшвае нікога —
«брагманам» заву такога.
- 409 Не дадуць дабраахвотна —
сам ня возьме аніякіх
рэчаў, добрых ці нядобрых:
«брагманам» заву такога.
- 410 Прагнасьцяў ужо ня мае
ў гэтым сьвеце ані ў іншым,
незалежны, непрыкуты —
«брагманам» заву такога.
- 411 Ні залежнасьцяў ня мае,
ні сумневаў у вучэньні,
зь неўміручасьцю зьяднаны —
«брагманам» заву такога.

- 412 Пры жыцьці ўнік прыцягненьня
як грахоў, так дабрабыту,
чысты, без заган і жалю —
«брагманам» заву такога.
- 413 Хто, як Месяц — чысты, зыркi,
выкшталцоны, непарушны,
хто зьняпраўдзіў асалоды —
«брагманам» заву такога.
- 414 Хто сышоў з дарогі скрушнай,
зманлівай пазьбег самсары,
на другі патрапіў бераг
без пажады, без сумневаў,
ад прывязанасцяў вольны —
«брагманам» заву такога.
- 415 Хто ў жыцьці пазбыўся жарсыці,
стаў вандроўнікам бяздомным,

- хто зьняпраўдзіў вабы плоці —
«брагманам» заву такога.
- 416 Хто ў жыцьці пазбыўся прагі,
стаў вандроўнікам бяздомным,
хто зьняпраўдзіў моц пажады —
«брагманам» заву такога.
- 417 Хто змог выблытацца спрытна
як зь людзкіх, так з боскіх путаў,
іх усе абсек рашуча —
«брагманам» заву такога.
- 418 Без агід і ўпадабаньняў,
непрывязаны, спакойны,
цэлы сьвет заваяваў ён —
«брагманам» заву такога.
- 419 Ведае істот мінучых
нараджэньні і ўміраньні,

вольна прэч сышоў¹, як буда —
«брагманам» заву такога.

420 Шлях яго багам ня бачны,
ні гандарвам², ні зямлянам.
Ён — аргат, заган пазбыты:
«брагманам» заву такога.

421 Хто сучаснага, былога
й прышлага няіснасьць бачыць,
хто майна і пут ня мае —
«брагманам» заву такога.

422 Дужы вол, герой шляхотны,
пераможца і празорца,
знаўца, буда без жаданьяў —
«брагманам» заву такога.

1 Маецца на ўвазе адзін з тытулаў Буды, «Сугата».

2 Гл. камэнтар да гатхі 105.

423 Знаўца жыцьцяў прамінулых,
як нябёсаў, так і пекла,
вольны ад уцелаўленьняў,
цалкам прасьвятлёны, мудры,
той, хто ўсе агораў мэты —
«брагманам» заву такога.

Пераклаў *Макс Шчур*
(паводле Dhammapada Readings in Pali Texts
via NTU Digital Library of Buddhist Studies)

Распаўсюд на ўмовах *CC BY-NC-ND 4.0*